

Böyük qayıdış bu il də sürətlə davam edəcək

Azərbaycan müasir tarixinin ən taleyüklü və şərəfli dövrlərindən birini yaşayır. Uzun illər davam edən işğala son qoyulması ilə ölkə təkcə ərazi bütövlüyünü bərpa etmədi, həm də milli ləyaqətini, siyasi iradəsini və dövlətçilik prinsipini real nəticələrlə təsdiqlədi. Bu qələbə yalnız hərbi uğur kimi deyil, xalqın birliyi, dövlətin gücü və beynəlxalq hüququn praktik müstəvidə bərqərar olunması baxımından tarixi hadisə kimi qiymətləndirilir. Məhz bu mərhələdən sonra Azərbaycan inkişafının yeni, daha məsuliyyətli mərhələsinə qədəm qoydu.

Uzun illər dağıntılara və vandalizmə məruz qalmış Qarabağ və Şərqi Zəngəzurd bu gün həyat yenidən qurulur. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən sistemli və mərhələli layihələr nəticəsində regionda bərpa və quruculuq işləri paralel şəkildə icra olunur, sosial və iqtisadi infrastruktur yenidən formalaşdırılır. Prezident İlham Əliyevin "Biz Böyük qayıdış proqramını uğurla icra edirik və işğaldan azad edilmiş ərazilərdə bu gün böyük quruculuq işləri aparılır" fikri bu prosesin mahiyyətini dəqiq ifadə edir.

İşğaldan azad edilmiş bölgələrin inkişafı ölkənin ümumi iqtisadi strategiyasının ayrılmaz hissəsidir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun iqtisadi potensialının dövrüyyəyə cəlb edilməsi üçün kənd təsərrüfatı sahəsində geniş imkanlar yaradılır. Tarixi ənənələrə əsaslanan üzümçülük, pambıqçılıq, tütünçülük, bağçılıq və heyvandarlıq sahələri yenidən dirçəldilir. Eyni zamanda sənaye zonalarının yaradılması, logistika mərkəzlərinin qurulması və nəqliyyat imkanlarının genişləndirilməsi regionu strateji iqtisadi məkana çevirir. Bu yanaşma ölkədə balanslı və dayanıqlı iqtisadi inkişaf modelinin möhkəmlənməsinə xidmət edir.

Bütün bu proseslərin mərkəzində isə "Böyük qayıdış" proqramı dayanır. Bu proqram yalnız fiziki infrastrukturun qurulmasını deyil, insanların öz doğma torpaqlarına təhlükəsiz, mərhələli və ləyaqətli şəkildə qayıdışını təmin etməyi hədəfləyir. Prezidentin işğaldan azad edilmiş ərazilərə mütəm-

di səfərləri, görülmə işlərə şəxsən nəzarət etməsi və sakinlərlə birbaşa ünsiyyəti Böyük qayıdışın insanyönlü siyasət olduğunu açıq şəkildə göstərir.

Qayıdış prosesi təkcə evlərin tikintisi ilə məhdudlaşmır. Köçürülən ailələr üçün təhsil, səhiyyə, sosial xidmətlər, məşğulluq imkanları və psixoloji adaptasiya mexanizmləri yaradılır. Bu yanaşma insanların uzunmüddətli perspektivdə bölgədə sabit və təhlükəsiz həyat qurmasına imkan verir. 2022-2026-cı illəri əhatə edən sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası və Böyük Qayıdışa dair Birinci Dövlət Proqramı məhz bu məqsədlərə xidmət edir və beş milli prioritet əsasında icra olunur.

Son illər Böyük qayıdış prosesində ciddi irəliləyişlər qeydə alınıb. Xüsusilə ötən il bu baxımdan mühüm mərhələ kimi yadda qalıb. 2025-ci ildə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurd 22 yeni yaşayış məntəqəsinə - 2 şəhər, 3 qəsəbə və 17 kəndə köç prosesi həyata keçirilib. Yeni ilin ilk günlərində də bu proses davam etdirilib. Yanvarın 9-da Ağdərə rayonunun Aşağı Oratağ, Heyvalı, Çapar və Çıldıran kəndləri ilk sakinlərinə qovuşub. İlk mərhələdə Aşağı Oratağ kəndinə 31 ailə - 119 nəfər, Çapar kəndinə 26 ailə - 96 nəfər, Heyvalı kəndinə 19 ailə - 74 nəfər, Çıldıran kəndinə isə 13 ailə - 48 nəfər qayıdıb.

Hazırda respublikanın müxtəlif bölgələrində, əsasən yataqxanalarda, sanatoriya və inzibati binalarda müvəqqəti məskunlaşmış insanlar mərhələli şəkildə öz doğma yurdlarına köçürülür. Bu günədək 6554 ailə, 25754

nəfər artıq Qarabağ və Şərqi Zəngəzurd məskunlaşıb. Ümumilikdə 7 şəhər, 3 qəsəbə və 26 kənd sakinlərini qarşılayıb. 2027-ci ilədək isə 91 yaşayış məntəqəsinə 96 minə yaxın şəxsin qayıdışı planlaşdırılır. Böyük qayıdışın birinci mərhələsi tamamlanana qədər isə 140 min nəfərin - 34 min 500 ailənin köçürülməsi nəzərdə tutulur.

Bu irimiqyaslı proseslərin maliyyə təminatı da dövlət tərəfindən tam şəkildə həyata keçirilir. 2020-2026-cı illər ərzində işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası və yenidən qurulmasına 30,5 milyard manat vəsait ayrılıb. Belə ki, 2020-2025-ci illərdə bərpa işlərinə 22,3 milyard manat, o cümlədən 18,5 milyard manatı investisiya xərcləri olmaqla vəsait ayrılıb. 2025-ci ildə 4,7 milyard manat, 2026-cı ildə isə 3,5 milyard manat vəsait nəzərdə tutulub. Ümumilikdə (2026-cı il daxil) məbləğ 30,5 mlrd manatdır. Prezident İlham Əliyev yanvarın 5-də yerli televiziya kanallarına verdiyi müsahibəsində deyib ki, infrastruktur layihələri icra edildikcə evlərin tikintisinə daha böyük vəsait veriləcək. Amma hər şey ardıcılıqla, baş plan əsasında həyata ke-

çiriləcək. Bu layihələr reallaşdırılarkən tələskənliyə yol verilib, keyfiyyət unudulmamalıdır. "Biz həm tələsirik, həm də tələsməməliyik. Çünki bəzi hallarda tələskənliyə yol verərkən keyfiyyət udurur. Yaxud da ki, hansısa işi keyfiyyətsiz edənlər deyirlər ki, bəs tələsmişəm, mən bunu filan tarixdə təhvil verməli idim. Mən hamıya dedim, bax ictimaiyyətə də deyə bilərəm ki, heç vaxt heç bir tarix qoymamışam. Bu il üçün də heç bir tarix qoymamışam. Nə vaxt hazır olacaq, o vaxt hazır olacaq. Amma hər şey görək keyfiyyətli olsun və təbii ki, ictimai nəzarət də olmalıdır", - deyərək dövlətimizin başçısı qeyd edib.

Azad edilmiş ərazilərdə infrastrukturun qurulması da sürətlə davam edir. Füzuli, Zəngilan və Laçında 3 beynəlxalq hava limanı artıq istifadəyə verilib. 3714,8 km-lik 65 avtomobil yolu layihəsi icra olunur, onların 441,5 kilometrini tamamlandı. Bərdə-Ağdam dəmir yolu xətti istifadəyə verilib, Horadiz-Ağbend xətti 69 faiz, Ağdam-Xankəndi xətti isə 28,3 faiz icra olunub. Enerji və kommunal sahədə də mühüm işlər görüldü - 1000 km-dən çox yüksək gərginlikli elektrik xətləri, 6

magistral qaz xətti çəkilib, 31 yaşayış məntəqəsi qazlaşdırılıb.

Sosial infrastrukturun qurulması da diqqət mərkəzindədir. Zabuxçay su anbarı və magistral boru kəməri istifadəyə verilib, Şuşada 90 çarpayılıq Müalicə Sağlamlıq Mərkəzi fəaliyyətə başlayıb. Azad edilmiş ərazilərdə 21 məktəb, 14 məktəbəqədər müəssisə və çoxsaylı mədəniyyət obyektləri tikilib və bərpa olunub. Bununla yanaşı, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurd 247 min hektardan çox ərazi minalardan təmizlənilib ki, bu da təhlükəsiz yaşayış üçün əsas şərtlərdən biridir.

Bu gün Qarabağ və Şərqi Zəngəzurd formalaşan mənzərə Azərbaycanın inkişaf tarixində yeni bir səhifənin açıldığını göstərir. Burada qələbə quruculuqla, dağıntılar inkişafı, ağırlı keçmiş isə gələcəyə inamla müşahidə olunur. Yenidən dirçələn şəhər və kəndlər, yaradılan iqtisadi və sosial imkanlar dövlətin gücünü, xalqın birliyini və Azərbaycanın davamlı inkişaf yolunda inamla irəlilədiyini aydın şəkildə nümayiş etdirir.

*Ülkər XASPOLADOVA,
"Azərbaycan"*